

Sylabus kurzu: *NATURA PULCHRA - Estetický rozměr přírody*

Kategorie kurzu: **povinný (A)**

Počet kreditů:

Ukončení: **Zk**

Předpoklady úspěšného ukončení: **2 průběžné testy**

Vyučující: **PhDr. Jindřich Nusek**

ANOTACE:

Obsah kurzu, jenž má za cíl přiblížit vybrané kapitoly problematiky estetických kvalit přírody, je formálně strukturován do **čtyř** základních bloků. Prostřednictvím dvouhodinově koncipovaných přednášek tak budou nejprve **(I.)** diskutovány momenty "kanonizujícího" přístupu, reflektujícího přírodní realitu ve své komplexitě jako estetickou autoritu - kánon univerzálních estetických parametrů. Tato linie je sledována od fenoménu antické "mimésis" přes etapu středověku a renesance k zrodu "rousseauovské" senzibility. **II.** Kantova "Kritik der Urteilstkraft" pak předznamenává "formalizující" trend v naturestetickém uvažování 1. poloviny 19. století, s nímž se vyrovnává mj. i F. Schiller a především G. F. W. Hegel a který výrazně poznamená i příspěvek české estetiky (F. Palacký, O. Hostinský). **III.** Specifickou rovinnou formují teze estetizujících přírodovědců, z nichž budou připomenuti především Ch. Darwin, E. Haeckel a A. Portmann. **IV.** Oblast naturestetických reflexí si získává novou pozornost od 60. let 20. století, a to s výrazně environmentálním pozadím. Linii tohoto "environmentálního obratu", zahrnujícího vedle anglosaských autorů a okruhu francouzského kolokvia "Mort du Paysage?" také německou "ökologische Ästhetik", představí poslední tématický blok. O finální syntézu se pokusí závěrečná přednáška s otevřenou debatou. Vlastní výklad bude doprovázen projekcí obrazového materiálu, vhodně ilustrujícího diskutovaná témata.

OBSAH KURZU:

I. "Kanonizující" přístup - příroda jako estetická autorita - kánon

1) Antická mimésis

- vazba příroda-umění jako konstanta řeckých a římských naturestetických úvah:
- a) příroda "učitelka" (Démokritos, Lucretius aj.)
- b) příroda "nejlepší umělkyně" (stoici)
- c) příroda "inspirátorka" (Cicero ad.)

2) Krása jako Boží pečeť - středověk

- v rámci obecného středověkého posunu otázky estetických kvalit přírody do roviny "odlesku" Stvořitelovy dokonalosti lze sledovat poměrně vrstevnatou škálu naturestetických úvah:
- a) dozvuky antické prestiže přírodního krásna (církvní otcové - včele s Basilem z Caesareie, karolínský okruh)
- b) alegorická vyznání: Hugo od sv. Viktora, Allain z Lille ad.
- c) františkánská estetika a Tomáš Akvinský

3) Rinascita della natura - 15. a 16. století

- otevřená rehabilitace přírody jako vrcholné estetické autority determinující veškerou uměleckou aktivitu za florentské renesance
- nová projekce otázky "mimésis" a obecného vztahu příroda/umění (G. Savonarola, M. Ficino, L.B. Alberti, Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonaroti)

4) Poussinisté x Naturbeschreibung - 17. století

- problematika vztahu klasizující (mediteránně orientované) reflexe přírody a severské tendence k naturalistické deskripci viděného - jejich profilace v krajinomalbě a estetické teorii 17. století
- estetický rámeček obou linií (výtvarný/myšlenkový okruh N. Poussina x holandská krajinomalba/zátiší) jako produkt specifických kulturně-historických souřadnic

5) Prolog nové senzibility - 18. století

- kritika reziduí ludvíkovské estetiky u J.J. Rousseaua - preference kvalit "volné" (negeometrizované) přírody
- anglická (A. Shaftesbury, E. Burke) a rousseauovská linie jako určující komponenty estetiky sentimentu - rozvoj zahradně-parkových úprav a střední Evropa

II. "Formalizující" trend

6) Kant jako výzva - německé naturestetické myšlení 1. poloviny 19. století

- Kantova analýza přírody prizmatem "vkusových soudů" (Geschmacksurteile) a "vnitřní účelnosti" jako determinant vývoje naturestetických úvah ve střední Evropě následujícího půlstoletí (F. Schiller, G. F. W. Hegel ad.)

7) Euroamerický romantismus a přírodní krásno pod Řípem

- romantická vize přírody v euroamerickém kontextu (S.T. Coleridge, R.W. Emerson, H.D. Thoreau, K.H. Mácha aj.)
- český příspěvek do středoevropské naturestetické tradice (F. Palacký a O. Hostinský)

III. (8) Scientia et natura pulchra

- estetický rozměr přírody v díle vybraných přírodovědců (Ch. Darwin, E. Haeckel, A. Portmann, J.D. Barrow)

IV. Environmentální obrat - naturestetické myšlení 2. poloviny 20. století

9) Aesthetics of Nature

- nástin anglosaské estetické teorie přírody (R.W. Hepburn, H. Rolston, A. Carlson, J.D. Porteous ad.)

10) Esthétique du Paysage

- okruh francouzských estetiků a filozofů krajiny, kolokvium "Mort du Paysage?" (A. Roger, F. Dagognet, N. Grimaldi, R. Callois ad.)

11) Od Adorna k "ökologische Ästhetik"

- vývoj německého naturestetického myšlení 2. poloviny 20. století (T.W. Adorno, M. Seel, G. Böhme)

12) Příroda a současné umění

- mírně historické ohlédnutí
- aktuální trendy ve výtvarném nazírání přírody (světový a český kontext - galerie autorů)
- "proces zvnitřnění" (od land artu k empatické transidentitě)

13) Syntéza - perspektivy

- shrnutí, zamyšlení nad trendy, tématická rozprava

POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA (dle okruhů):

1)

- ASMUS, V.F.: Antická filozofie. Svoboda, Praha 1986.
CICERO, M.T.: O přirozenosti bohů. J. Laichter, Praha 1948.
LUCRETIUS, C.T.: O přírodě. Svoboda, Praha 1971.
PLATÓN: Dialogy o kráse. Odeon, Praha 1979.
PLUTARCHOS: Hovory o lidském štěstí. Odeon, Praha 1971.
TATARKIEWICZ, W.: Dejiny estetiky I (Staroveká estetika). Tatran, Bratislava 1985.

2)

- ECO, U.: Umění a krása ve středověké estetice. Argo, Praha 1998.
HUGO DE SANCTO VICTORE: De tribus diebus - O třech dnech. Oikoymenh, Praha 1997.
KARFÍKOVÁ, L.: Studie z patristiky a scholastiky. Oikoymenh, Praha 1997.
LE GOF, J.: Středověká imaginace. Argo, Praha 1998.
LIBERA, A.: Středověká filozofie. Oikoymenh, Praha 2001.
PIEPER, J.: Tomáš Akvinský. Vyšehrad, Praha 1997.
PIEPER, J.: Scholastika. Vyšehrad, Praha 1993.
POSPÍŠIL, C.V.: Františkánské prameny. Matice cyrilometodějská, Olomouc 2001.
ROTZETTER, A.: Jak František kázal zvířatům. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1997.
TATARKIEWICZ, W.: Dejiny estetiky II (Stredoveká estetika). Tatran, Bratislava 1988.

3)

- BURKE, P.: Italská renesance: kultura a společnost v Itálii. Mladá fronta, Praha 1996.
FRANCASTEL, P.: Figura a místo. Odeon, Praha 1984.
GOMBRICH, E.H.: Příběh umění. Odeon, Praha 1992.
KOENIGSBERGER, D.: Renaissance man and creative thinking: a history of concepts of harmony 1400 - 1700. Harvester Press, Hassocks-Sussex 1979.
KRISTELLER, P.O.: Renaissance thought and the arts: collected essays. Princeton University Press, Princeton 1990.
MRÁZOVÁ, M. - MRÁZ, B.: Michelangelo. Horizont, Praha 1975.
RODENWALDT, E.: Leon Battista Alberti - ein Hygieniker der Renaissance. Heidelberg 1968.
SAVONAROLA, G.: Útěcha mého putování, Poslední meditace nad žalmem Miserere. Krystal OP, Praha 1998.
SCHAFFNIT, H.W.: Mimesis als Problem. W. de Gruyter, Berlin 1971.
TATARKIEWICZ, W.: Dejiny estetiky III (Novoveká estetika). Tatran, Bratislava 1991.
ULMANN, E.: Leonardo da Vinci. E.A. Seemann, Leipzig 1980.
VASARI, G.: Životy nejvýznamnějších malířů, sochařů a architektů I, II. Mladá fronta, Praha 1998.
WHITE, M.: Leonardo. Cesty, Praha 2001.
ZUSKA, V.: Mimesis - fikce - distance k estetice XX. století. Triton, Praha 2002.

4)

- ALPERS, S.: Kunst als Beschreibung (Holländische Malerei des 17. Jahrhunderts). Du Mont Buchverlag, Köln 1985.
GOMBRICH, E.H.: Příběh umění. Odeon, Praha 1992.
KAUFFMANN, G.: Poussin - studien. W. de Gruyter, Berlin 1960.
KOENIGSBERGER, D.: Renaissance man and creative thinking: a history of concepts of harmony 1400 - 1700. Harvester Press, Hassocks - Sussex 1979.

PETROVÁ, E.: Nicolas Poussin. Odeon, Praha 1987.

5)

GREAN, S.: Shaftesbury's philosophy of religion and ethics: a study in enthusiasm. Ohio University Press, Athens 1967.

PACÁKOVÁ - HOŠŤÁLKOVÁ, B.: Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Libri, Praha 1999.

ROUSSEAU, J.J.: Rozpravy. Svoboda, Praha 1989.

ROUSSEAU, J.J.: Vyznání. Odeon, Praha 1978.

SHAFTESBURY, A.: Characteristics of men, manners, opinions, times. Cambridge University Press, Cambridge 1999.

6)

KANT, I.: Kritika soudnosti. Odeon, Praha 1975.

HEGEL, G.W.F.: Estetika I, II. Odeon, Praha 1966.

PERNIOLA, M.: Estetika 20. století. Karolinum, Praha 2000.

SCHILLER, F.: Estetická výchova. Votobia, Olomouc 1995.

SCHILLER, F.: Výbor z filozofických spisů. Svoboda, Praha 1992.

ZÁTKA, V.: Kantova teorie estetiky: studie k dějinám filozofie 18. století. Filosofía, Praha 1994.

7)

EMERSON, R.W.: Eseje. Bratislava 1991.

EMERSON, R.W.: Natur und Geist. Jena 1907.

HOSTINSKÝ, O.: Co jest malebné? Topič, Praha 1912.

HOSTINSKÝ, O.: O umění. Čsl. spisovatel, Praha 1956.

HOSTINSKÝ, O.: Studie a kritiky. Čsl. spisovatel, Praha 1974.

MÁCHA, K.H.: Máj, básně, dramatické zlomky, dopisy. Čsl. spisovatel, Praha 1986.

PALACKÝ, F.: Dílo IV - Stati literárněhistorické, jazykovědné a esthetické. Mazáč, Praha 1941.

PALACKÝ, F.: Spisy drobné III (Spisy aesthetické a literární). Bursík a Kohout, Praha 1901.

THOREAU, H.D.: Walden aneb Život v lesích. Odeon, Praha 1991.

8)

BARROW, J.D.: Vesmír plný umění. Jota, Brno 2000.

DARWIN, CH.: O původu člověka. Praha 1970.

HAECKEL, E.: Kunstformen der Natur. Wien 1914.

HAECKEL, E.: Záhady světa. Tiskové a vydavatelské družstvo Samostatnost, Praha 1905.

KOMÁREK, S.: Příroda a kultura. Svět jevů a svět interpretací. Vesmír, Praha 2000.

SCIENTIA & PHILOSOPHIA 7 + 8 (Ke 100. výročí narození Adolpha Portmanna). UK Praha + Hrnčířství a nakladatelství Michal Jůza & Eva Jůzová, Praha 1997.

WITTLICH, P.: Umění a život. Doba secese. Artia, Praha 1987.

9)

CARLSON, A.: Aesthetics and the environment: the appreciation of nature, art and architecture. Routledge, London 2000.

HEPBURN, R.W.: Aesthetics in the Modern World. Weybright and Tally, New York 1968.

LEOPOLD, A.: A Sand County Almanac. Ballentine Books, New York 1990.

LEOPOLD, A.: Obrázky z chatrče a rozmanité poznámky. Abies, Tulčík 1999.

PORTEOUS, J.D.: Environmental aesthetics: ideas, politics and planing. Routledge, London 1996.

SEPÄMAA, Y.: The beauty of environment: a general model for environmental aesthetics. Environmental ethics books, Denton 1993.

10)

CALLOIS, R.: Zobecněná estetika. Odeon, Praha 1968.

DAGOGNET, F. (ed.): Mort du Paysage? Philosophie et Esthétique du Paysage. Champ Vallon 1983.

ROGER, A.: Court traité du paysage. Gallimard, Paris 1997.

11)

ADORNO, T.W.: Estetická teorie. Panglos, Praha 1998.

BÖHME, G.: Für eine ökologische Naturästhetik. Suhrkamp, Frankfurt am Main 1999.

BÖHME, G. - SCHIEMANN, G.: Phänomenologie der Natur. Suhrkamp, Frankfurt am main 1997.

SEEL, M.: Eine Ästhetik der Natur. Suhrkamp, Frankfurt am Main 1991.

12)

GRANDE, J.K.: Balance: art and nature. Black Rose Books, Montreal 1994.

LUCIE - SMITH, E.: Art today. Slovart, Praha 1996.

KASTNER, J. (ed.): Land and environmental art. Phaidon Press Limited, London 2001.

PŘÍRODA JINAK (katalog, text: V. Lahoda). SČVU, Praha 1989.

SMOLÍKOVÁ, M. (ed.): Krajina v současném umění. Sorosovo centrum současného umění, Praha 1993.

ŠVABINSKÝ, M.: Přírodu obdivuj. NČSVU, Praha 1958.

STURCZ, J.- JEGER, K.: Naturaly: Nature and Art in Central Europe. Mücsarnok, Budapest 1994.